

Аліна ЖУКОВСЬКА

**ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ЧИННИКИ ВПЛИВУ
ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ**

Проаналізовано інституційне забезпечення національних систем державного регулювання економіки зарубіжних країн, виявлено основні складові та чинники, які впливають на процес його формування. Вироблено рекомендації по удосконаленню інституційного забезпечення вітчизняної системи державного регулювання економіки в умовах впливу глобальних чинників.

Національні системи державного регулювання економіки передбачають існування відповідних соціальних і економічних інститутів, через які вони адаптуються до нових умов існування. Інституційне забезпечення трансформації національних систем державного регулювання економіки, поповнення інститутів адекватним способом мислення, звичками, традиціями й урахування їх в процесі трансформування системи є визначальною умовою успіху процесу адаптації.

Окремі проблеми інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки висвітлені в працях Д.Нортон, С.Г.Осики, В.Т.П'ятницького, М.В.Стрежневої, Т.М.Циганкової, Т.Ф.Гордєвої та Н. Мікули [1;2;3;4;5]. Але всі ці дослідження присвячені різним аспектам інституційного забезпечення національних систем державного регулювання. В таких умовах актуальним стає питання комплексного дослідження інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки зарубіжних країн та використання їх досвіду для удосконалення вітчизняної системи державного регулювання економіки.

Метою даної статті є систематизація та узагальнення особливостей інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки різних країн світу та розробка на цій основі комплексу рекомендацій для удосконалення інституційного забезпечення вітчизняної системи державного регулювання економіки.

Основними складовими інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки є існуюча в державі нормативно-правова база, діюча організаційна структура системи управління та інструментарій, який використовується нею для здійснення визначених впливів на економіку [6, 45] (рис. 1).

На формування інституційного забезпечення національних систем державного регулювання значний вплив має низка чинників, які доцільно поділити на національні та глобальні. До національних чинників належить насамперед форма правління, характер політичного устрою, бажання держави приєднатись до різноманітних регіональних і міжнародних угод та організацій. До глобальних – безпосередня участь держави у регіональних і міжнародних організаціях, яка зумовлює перегляд інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки та формування нових інститутів і механізмів, які б політично оформили глобальні процеси, що відбуваються в усьому світі. Держави та державні об'єднання, що існують нині у тісному переплетінні економічних, політичних, екологічних і культурних зв'язків, незалежно від їхнього міжнародного становища, не в змозі відмежуватися від подій, що відбуваються у будь-якій частині світу.

Інституційне забезпечення національних систем державного регулювання економіки залежить від типу країни та процесів, які у ній відбуваються. На сьогоднішній день інституційне забезпечення систем державного регулювання економіки високорозвинутих країн зазнає подвійних змін: по-перше, інституційне забезпечення національних систем державного регулювання високорозвинутих країн трансформується під впливом процесів децентралізації управління; паралельно відбувається трансформація інституційного забезпечення національних систем державного регулювання високорозвинутих країн під впливом глобальних чинників.

Рис. 1. Основні складові та чинники формування інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки

Аналіз досвіду європейських країн у сфері реформування інституційного забезпечення під впливом глобальних чинників свідчить, що основний зміст управлінських інновацій в Європі протягом кінця ХХ – початку ХХІ століття характеризується державним менеджериством і процесами децентралізації. Не лише в країнах з уже усталеними традиціями державного менеджериства, а й у країнах з сильними традиціями державного регулювання, таких як Франція та Німеччина, приймаються закони щодо розширення автономії органів державної влади на

місцях і виконавчих агенцій. Для всіх розвинених європейських країн характерним є чіткий поділ відповідальності між центральним урядом і місцевою владою, який надає громадянам можливість впливати на рішення органів влади і гарантує «прозорість» діяльності уряду.

У зв'язку з цим на перший план висуваються проблеми адміністративного та фінансового контролю з центру за діяльністю місцевих органів державної влади. Загальною тенденцією при цьому є послаблення адміністративного контролю, інтегрування контрольних механізмів у систему державної влади в загально соціальні, впровадження «точкового» контролю на виході діяльності органів державного управління. При цьому в більшості випадків зберігаються прямі, хоча і пом'якшені форми адміністративного контролю центру щодо інших органів державної влади. Однак у деяких системах європейського державного управління директивна адміністрація з центру зведена майже до мінімуму. Наприклад, у Франції закон забороняє центральним органам влади скасовувати рішення місцевих органів влади та самоврядування, їх можна відмінити тільки через адміністративний суд. У Великобританії теж виключено прямий примус центральних органів державної влади і підпорядкування місцевої влади центру досягається шляхом механізмів процедурного регламентування.

Що стосується країн з перехідною економікою, то для них також характерна подвійна трансформація: по-перше, інституційне забезпечення національних системи державного регулювання країн з перехідною економікою трансформується під впливом утвердження ринкових форм господарювання; по-друге, паралельно відбувається трансформація інституційного забезпечення національних системи державного регулювання країн з перехідною економікою в напрямку інтеграції у світове господарство.

Прикладом трансформації інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки країн з перехідною економікою може бути Україна. Для інституційного забезпечення української системи державного регулювання економіки характерними є деякі внутрішні негативні явища, які потребують термінового удосконалення: незавершеність адміністративної та судової реформи; дублювання повноважень різними органами влади; деяка невідповідність законодавства вимогам ЄС; незадовільний рівень демократії; бюрократія.

Удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки має на меті утворення нових або реорганізацію діючих інституцій (структур), скасування або розробку нових законодавчих або нормативно-правових документів, а також проведення роботи щодо кадрового забезпечення діяльності чинних чи новостворених інституцій шляхом стажування спеціалістів за кордоном з метою вивчення ними досвіду адаптації інституційного забезпечення зарубіжних країн до змін, викликаних глобальними чинниками.

Для того, щоб інституційне забезпечення функціонувало ефективно його потрібно удосконалювати не тільки на національному, а й на наднаціональному, міждержавному, регіональному та місцевому рівнях. Удосконалення інституційного забезпечення наднаціональних та міждержавних систем регулювання економіки має бути спрямоване на ліквідацію бюрократичних бар'єрів, удосконалення законодавчого забезпечення діяльності наднаціональних і міждержавних органів. Удосконалення інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки на регіональному та місцевому рівні повинно відбуватися шляхом налагодження співпраці з іншими країнами світу та міжнародними організаціями на рівні територіальних представництв державних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування і розробки різноманітних програм та стратегій вирішення міждержавних, загальнодержавних, регіональних або місцевих проблем.

Оскільки інституційне забезпечення національної системи державного регулювання економіки зазнає подвійних змін, тобто трансформується під впливом утвердження ринкових форм господарювання та у напрямку інтеграції у світове господарство, то і його удосконалення повинно відбуватися паралельно: удосконалювати потрібно інституційне забезпечення ринкових інститутів та інститутів, які забезпечують здійснення інтеграційних процесів.

Стратегічною метою реформування чинного інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки в напрямку утвердження ринкових форм господарювання має стати: посилення дієздатності держави, забезпечення узгодженої та відповідальної діяльності законодавчої та виконавчої влади, демократизація всіх сфер суспільного життя й утвердження громадянського суспільства; завершення адміністративної реформи та створення ефективної системи державного управління, яка б відповідала стандартам демократичної правової держави із соціально орієнтованою ринковою економікою; завершення судової реформи, сприяння створенню умов для посилення захисту прав та свобод

людини та громадянина, а також налагодження системного взаємозв'язку між судовою, законодавчою та виконавчою гілками державної влади; адаптація законодавства України до законодавства ЄС та гармонізація вітчизняних технічних стандартів із світовими та європейськими; здійснення дебіюрократизації економіки, розвиток та стимулювання ділової ініціативи, а також забезпечення реальної економічної свободи всім суб'єктам господарювання.

З метою полегшення процесу адаптації системи державного регулювання економіки до впливу глобальних чинників необхідно розробити «Стратегію адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, на 2008-2019 роки» [7, 13], в якій окремий розділ доцільно присвятити удосконаленню інституційного забезпечення української системи державного регулювання економіки. Дане удосконалення повинне проходити в напрямку формування такого інституційного середовища в нашій державі, яке б, з одного боку, стимулювало підприємницьку активність та ініціативу, економічне зростання на основі структурно-інноваційних перетворень, утвердження сучасної соціальної інфраструктури, механізмів соціально-ринкової економіки, подолання суперечностей між економікою, владою та суспільством, а з іншого – узгоджувалося із визначеними Європейською Радою критеріями членства в ЄС (копенгагенськими критеріями).

У цьому розділі повинні міститися рекомендації, які представлені у двох напрямках:

1) удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки шляхом утвердження повноцінних інститутів ринкової економіки та громадянського суспільства, зокрема: формування в нашій державі політичної системи європейського зразка та підвищення дієздатності влади та держави; завершення адміністративної та судової реформ, а також запровадження принципів відкритості та підзвітності влади перед суспільством; подолання тінізації та бюрократизації економіки; удосконалення відносин власності та зміцнення позицій приватної власності; підтримка малого підприємництва; розвиток корпоративного сектору економіки;

2) удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки шляхом узгодження із критеріями членства СOT та ЄС, зокрема: забезпечення стабільності законів та інституційних структур, що гарантують демократію, верховенство закону, забезпечення прав людини, повагу та захист прав національних меншин; забезпечення повноцінного функціонування ринкової економіки та спроможність витримати тиск конкуренції і ринкових сил у межах СOT та ЄС; забезпечення виконання взятих на себе зобов'язань, що випливають з членства в СOT та ЄС, включаючи визнання цілей політичного, економічного та валютного союзу.

Удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки шляхом узгодження із критеріями СOT та ЄС повинно здійснюватись у напрямку створення нормативно-правової бази, адаптованої до норм СOT та ЄС, а також політичних, економічних та соціальних перетворень і структурних реформ.

Для України адаптація національного законодавства до норм права ЄС має особливу значущість і актуальність, оскільки з цим процесом пов'язане не тільки створення правової бази для майбутнього вступу до ЄС, а й досягнення інших важливих для нашої держави цілей, а саме: створення підґрунтя та рушійної сили правової, адміністративної та судової реформи в Україні; створення стимулу для здійснення економічних реформ, підвищення конкурентоспроможності економіки та сприяння залученню іноземних інвестицій в Україну; розвиток зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС, оскільки зі створенням зони вільної торгівлі для них діятимуть однакові правила; дальша демократизація суспільних процесів, розбудова основних засад функціонування громадянського суспільства відповідно до європейських стандартів.

Адаптація законодавства України, а згодом і всієї правової системи – важливе завдання, що потребує значних ресурсів і часу. У процесі його реалізації потрібно покладатися не лише на технічну допомогу з боку ЄС, яка є потрібною і корисною, а передусім на власні сили, фінансові та матеріальні ресурси, політичну волю та відповідальність.

Як підтверджує досвід країн-кандидатів, процес адаптації законодавства включає в себе кілька послідовних етапів. Для України доцільними є такі етапи: приведення законодавства України у відповідність до норм СOT на підставі торговельних інтересів нашої країни в контексті її вступу до цієї організації, зокрема з метою підвищення конкурентоспроможності української економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі, створення сприятливого середовища для залучення іноземних інвестицій; адаптація законодавства України у пріоритетних сферах, пов'язаних із зовнішньою торгівлею, у контексті створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС; адаптація у сфері політики безпеки, юстиції та внутрішніх справ; адаптація правової системи України до права ЄС.

Створення нормативно-правової бази, адаптованої до норм ЄС (адаптація законодавства України до законодавства ЄС та гармонізація вітчизняних технічних стандартів із світовими та європейськими) повинні бути забезпечені шляхом: здійснення перекладу актів *acquis communautaire* українською мовою; проведення порівняльного аналізу регулювання правовідносин у відповідних сферах в Україні та ЄС; підготовки рекомендацій щодо приведення законодавства України у відповідність із *acquis communautaire* та розроблення на їх підставі проектів нормативно-правових актів; проведення експертизи щодо відповідності проектів законів України та інших нормативно-правових актів, які за предметом правового регулювання належать до сфер, правовідносини в яких регулюються правом ЄС, *acquis communautaire*; розроблення проектів законів, інших нормативно-правових актів, спрямованих на адаптацію законодавства України до *acquis communautaire*; залучення юридичних радників; відрядження з відповідною метою; організації і проведення семінарів, конференцій, симпозіумів тощо.

На сучасному етапі вітчизняне законодавство у сфері регулювання економіки характеризується певною невідповідністю законодавству Європейського Союзу. Ця невідповідність торкається в основному таких сфер регулювання, як митне регулювання, регулювання платежів, пряме та непряме оподаткування, регулювання умов праці, регулювання фондового ринку, надання державної допомоги, державні закупівлі товарів, робіт і послуг, охорона навколишнього природного середовища.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері регулювання національної економіки повинна проходити за наступними основними напрямками: адаптація митного регулювання, адаптація прямого та непрямого оподаткування, адаптація регулювання умов праці та механізмів оплати праці, адаптація регулювання рівня життя населення та соціального захисту.

Доцільно виділити три етапи в процесі адаптації законодавства України до законодавства ЄС: наближення, яка здійснюється через узгодження спільних підходів і концепцій, спільну розробку правових принципів і окремих рішень, забезпечення їх взаємної відповідності; уніфікація, яка передбачає обов'язкову ідентичність юридичних норм і правил; гармонізація, яка передбачає вироблення спільного курсу держав у визначеній сфері правовідносин на відповідному етапі інтеграції.

До реалізації вищезазначених завдань доцільно залучити практично всі органи виконавчої та законодавчої влади, які повинні мати чітко окреслені та індивідуальні завдання.

Основна частина функцій по адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, зосереджена у Міністерстві економіки України, у складі якого є Департамент співробітництва з СОТ, Департамент співробітництва з Європейським Союзом та Департамент співробітництва з СНД та Російською Федерацією.

Оскільки на сьогоднішній день велика частина функцій по адаптації національної системи державного регулювання економіки розпорошена між різними міністерствами, департаментами та відомствами (табл. 1), доцільним є створення Координаційної ради з питань адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників. До складу цієї Координаційної ради повинні входити по п'ять спеціалістів з Міністерства економіки України та Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків та по два спеціаліста з кожного міністерства. Рада повинна збиратися по мірі виникнення проблемних питань, але не рідше одного разу в місяць.

З метою удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки в напрямку інтеграції до світової економіки та різноманітних міжнародних організацій, в основному СОТ та ЄС, Верховній Раді України доцільно: розробити механізм обов'язкової перевірки на відповідність праву СОТ та ЄС усіх проектів законодавчих актів, поданих на розгляд, шляхом внесення відповідних змін до регламенту Верховної Ради України; розробити галузеві програми підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, передбачивши реалізацію заходів стимуляційного характеру, які не суперечать нормам і правилам угод СОТ, щодо оновлення основних фондів та впровадження у виробництво сучасних технологій; створити сучасну систему моніторингу кон'юнктури на зовнішніх ринках та організувати відповідне аналітично-інформаційне забезпечення як органів державної влади, так і суб'єктів підприємництва; забезпечити розробку прогнозів розвитку кризових явищ на світовому ринку і превентивних заходів щодо зменшення негативного впливу зовнішнього середовища на економіку України; забезпечити узгодження вимог ГАТТ/СОТ з угодами, що укладені в рамках СНД і стосуються міждержавного співробітництва та режимів вільної торгівлі; здійснювати

гармонізацію системи стандартів з нормами СОТ відповідно до вимог технологічної, екологічної безпеки та безпеки життєдіяльності, а також технологічної та економічної доцільності.

Таблиця 1

**Інституційне забезпечення національної системи державного регулювання економіки
в умовах впливу глобальних чинників**

№ п/п	Назва міністерства	Назва структурних підрозділів
1	2	3
1.	Міністерство аграрної політики	Департамент міжнародної інтеграції, інвестиційної політики та розвитку аграрного бізнесу
2.	Міністерство внутрішніх справ	Управління міжнародних зв'язків
3.	Міністерство вугільної промисловості	Управління міжнародних зв'язків
4.	Міністерство закордонних справ	Департамент економічного співробітництва Департамент ЄС Департамент НАТО Департамент ООН та інших міжнародних організацій
5.	Міністерство оборони України	Департамент міжнародного співробітництва та євроатлантичної інтеграції Управління євроатлантичної інтеграції і Генерального штабу Збройних Сил України
6.	Міністерство економіки України	Департамент співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями Департамент зовнішньоекономічної політики Департамент антидемпінгових розслідувань та захисту внутрішнього ринку Департамент співробітництва з СНД та Російською Федерацією Департамент двостороннього торговельно-економічного співробітництва Департамент координації міжнародної технічної допомоги, Департамент співробітництва з ЄС Департамент співробітництва з СОТ.
7.	Міністерство культури і туризму	Управління міжнародних зв'язків
8.	Міністерство освіти і науки України	Департамент міжнародного співробітництва та європейської інтеграції (Управління міжнародних зв'язків у сфері освіти (відділ навчання іноземних громадян, відділ міжнародних договорів і програм у сфері освіти)
9.	Міністерство охорони здоров'я України	Управління правової та міжнародної діяльності (відділ європейської інтеграції та міжнародних зв'язків, сектор супроводу міжнародних проектів)
10.	Міністерство охорони навколишнього природного середовища України	Управління взаємодії з міжнародними організаціями та з питань європейської інтеграції (відділ міжнародної інтеграції, відділ міжнародного співробітництва та організаційно-протокольного забезпечення)
11.	Міністерство палива та енергетики	Департамент з питань європейської інтеграції та міжнародного співробітництва
12.	Міністерство промислової політики	Департамент зовнішньоекономічних зв'язків
13.	Міністерство транспорту та зв'язку України	Управління зовнішньоекономічних зв'язків (відділ двостороннього співробітництва, організацій СНД та міжнародних договорів, відділ європейської інтеграції та міжнародних організацій)

Продовження таблиці 1

1	2	3
14.	Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи	Управління міжнародного співробітництва
15.	Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту	Управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції
16.	Міністерство фінансів України	Департамент співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, Департамент міжнародних зв'язків та європейської інтеграції
17.	Міністерство юстиції України	Департамент міжнародного співробітництва Державний департамент з питань адаптації законодавства

Примітка. Складено автором на основі [8]

Для удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки в напрямку інтеграції до світової економіки та різноманітних міжнародних організацій, в основному СОТ та ЄС, Кабінету Міністрів України доцільно: запровадити ефективний механізм виконання чинного законодавства з питань захисту прав інтелектуальної власності; розробити та запровадити систему захисту пріоритетних галузей економіки, використовуючи лише механізми, дозволені угодами СОТ, зокрема створити дієздатну в умовах СОТ систему підтримки діяльності експортерів, продукції з високим ступенем переробки, в тому числі систему державного експортного кредитування, інших форм фінансової підтримки експортерів, маркетингової підтримки тощо; визначити та запровадити за участю основних соціальних партнерів запобіжні заходи щодо можливих негативних соціальних наслідків вступу до СОТ, узгоджені за часом з етапами інтеграції у світовий економічний простір; організувати на базі профільних навчальних закладів перепідготовку кадрів системи зовнішньоекономічних відносин України у контексті всебічного вивчення принципів і механізмів діяльності СОТ; згідно з чинним законодавством провести переатестацію кадрового складу зовнішньоекономічних підрозділів міністерств, інших центральних та регіональних органів виконавчої влади; доукомплектувати на конкурсній основі дані підрозділи висококваліфікованими спеціалістами; порушити питання перед відповідними інститутами Європейського Союзу щодо збільшення обсягів фінансування, кількості проектів технічної допомоги та якісного її поліпшення із застосуванням принципів, ідеології та досвіду програм PHARE, ISPA, SAPARD; забезпечити розробку Глосарію термінів права ЄС для адекватності їхнього розуміння та уніфікованого застосування у процесі адаптації; розробити і запровадити єдині вимоги до перекладів актів ЄС та запровадити централізовану систему перекладів; докорінно змінити методологію планування заходів щодо адаптації національного законодавства до законодавства ЄС для забезпечення послідовності, осмисленості та ефективності цього процесу; вжити заходів щодо запровадження спільного з ЄС механізму моніторингу прогресу адаптації національного законодавства України до законодавства ЄС; розпочати публікацію ключових джерел права ЄС українською мовою та створити централізовану комп'ютерну базу даних перекладів актів права ЄС із забезпеченням її контрольного стану; забезпечити створення сайту європейської інтеграції українською мовою, де містилася б інформація про Європейський Союз, кожну країну-члена ЄС зокрема, інтеграційні процеси в Європі, розвиток відносин між Україною і ЄС, документація ЄС, стан адаптації національного законодавства.

Окрім Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, які є основними суб'єктами проведення удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки, до цього процесу потрібно залучати Верховний Суд України, Національну Академію Наук України, Академію правових наук України та органи державної виконавчої влади.

Так, Верховному Суду України доцільно підготувати і надати судам загальної юрисдикції роз'яснення питань, пов'язаних з необхідністю та практикою прямого застосування під час розгляду справ Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини у світлі судової практики Європейського Суду з прав людини.

Національній академії наук України та Академії правових наук України доцільно разом із залученням провідних європейських експертів розпочати широкомасштабне дослідження права

СОТ та ЄС, стану законодавства України та його відповідність праву цих міжнародних організацій спочатку у пріоритетних сферах адаптації, а згодом і в усіх галузях українського законодавства.

Окрім цього, до процесу адаптації потрібно активно залучати і органи державної влади, яким пропонується під час розробки Загальнодержавної програми вступу до ЄС взяти до уваги позитивний досвід країн, які запрошені до вступу до ЄС, та рекомендації Європейської Комісії, викладені в Білій книзі, схваленій Європейською Радою у червні 1995 року, забезпечити доступ залучених до процесу адаптації установ і органів до бази даних права ЄС – системи CELEX, а також передплату на офіційні правові видання Європейського Союзу.

Отже, підсумовуючи все вищесказане варто зазначити, що у зв'язку із існуванням в Україні подвійної трансформації діючої системи інституційного забезпечення: формуванням повноцінних інститутів ринкового господарства та одночасним узгодженням їх із критеріями членства в ЄС – усі запропоновані перетворення повинні здійснюватись комплексно, не суперечити, а навпаки – доповнювати одні одного.

Література

1. Норт Д. *Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки*. – К.: Основи, 2000. – 198 с.
2. Осика С.Г., Пятницькій В.Т. *Світова організація торгівлі / 2-ге видання, перероблене і доповнене*. – К.: «К.І.С.», 2004. – 516 с.
3. Стрежнева М.В. *Європейський союз и СНГ: сравнительный анализ институтов*. М.: Московский общественный научный фонд; ООО «Издательский центр научных и учебных программ», 1999. – 268 с.
4. Мікула Н. *Єврорегіони: досвід та перспективи*. – Монографія: Львів. ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
5. Циганкова Т.М., Гордєєва Т.Ф. *Міжнародні організації: Навч. посібник*. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 304 с.
6. Жуковська А.Ю. *Удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки в умовах глобалізації // Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку держави. Матеріали XII міжнародної науково-практичної конференції. Тези доп.* – Луцьк. РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2006. – С.45-47.
7. Жуковська А.Ю. *Стратегічні пріоритети адаптації національної системи державного регулювання економіки до процесів глобалізації // Культура народів Причорномор'я*. – 2007. – №103. – С. 12-14.
8. <http://www.me.gov.ua>
9. Жуковська А. *Інституційне забезпечення національних систем державного регулювання в умовах глобалізації // Тези доповідей IV міжнародної науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі тисячоліть». Частина 2*. – Тернопіль, 2006. – С. 46-47.